

V. KRONIKA

TADEUSZ SILNICKI (1889 - 1968)

Z najstarszej generacji polskich historyków prawa ubył — niespodziewanie dla tych, którzy stali dalej od niego — człowiek cichy, samotnik stroniący od ludzi i nie szukający rozgłosu, całkowicie od najmłodszych swych lat oddany umiłowanej nade wszystko nauce, rozkochany w dziejach Narodu i cywilizacji europejskiej, entuzjasta piękna, gdziekolwiek by je znalazł, czy to w zachodach słońca oglądanych z wieżycy średniowiecznego zamku we Francji, czy to w strzelistych kształtach gotyckich kościołów Wrocławia, czy też w rękopisach benedyktynów w Melk lub Bibliothèque Nationale w Paryżu, człowiek reprezentujący najlepsze tradycje polskiej kultury uniwersyteckiej i kultury osobistej. Niedawno dopiero przypomniał światu nauki 75-lecie jego urodzin i 50-lecie jego pracy naukowej jego wierny uczeń dr Kazimierz Gołąb w pięknym artykule charakteryzującym rozległą jego twórczość („Prawo Kanoniczne”, R. 9: 1966 nr 3/4, s. 339 - 362). Odszedł cicho i bez rozgłosu, jak żył, zaledwie drobna garstka kolegów i przyjaciół towarzyszyła mu w ostatniej drodze.

Profesor Tadeusz Silnicki urodził się dnia 5 października 1889 r. w Wierzchosławicach powiatu tarnowskiego. Gimnazjum klasyczne ukończył we Lwowie, składając w 1908 r. egzamin dojrzałości z odznaczeniem. Studia wyższe odbywał na Uniwersytecie Lwowskim, zapisując się na historię i historię sztuki. Równolegle oddawał się studiom prawno-historycznym, będąc w latach 1908 - 1913 członkiem seminarium prowadzonego przez Oswalda Balzera z historii ustroju Polski i dawnego polskiego prawa sądowego. Z tego też seminarium wyszła praca doktorska Silnickiego pt. *Prawo elekcji królów w dobie jagiellońskiej* (1913), za którą otrzymał w 1914 r. doktorat filozofii.

Wcześniej poświęcił się młody historyk pracy zawodowej.

Złożywszy w 1913 r. na Uniwersytecie Lwowskim egzamin na nauczyciela szkół średnich z historii i geografii, podejmuje pracę w szkolnictwie średnim, ucząc w latach 1914 - 1929 w lwowskich gimnazjach państwowych i prywatnych historii, geografii, a także języka polskiego i łaciny.

W latach 1912 - 1914 pełnił funkcje asystenta przy katedrze historii sztuki Uniwersytetu Lwowskiego.

Decydujący zwrot w kierunku zainteresowań T. Silnickiego nastąpił jednakże z chwilą zapisania się w 1920 r. na seminarium prawa kościelnego, prowadzone na wydziale prawa Uniwersytetu Lwowskiego przez profesora Władysława Abrahama. Historia ustroju i prawa Kościoła katolickiego stała się odtąd prawie że wyłączną dziedziną jego pracy badawczej. Po dłuższym pobycie we Francji w 1923 r. T. Silnicki podejmuje pracę jako starszy asystent przy katedrze prawa kościelnego na wydziale prawa uniwersytetu we Lwowie, pozostając na tym stanowisku aż do chwili uzyskania docentury. W tym okresie powstają pierwsze jego prace z historii prawa kanonicznego w Polsce, a to *Ordo visitationis z początku XV w.*

(1925) oraz *Wpływy francuskie na polski Kościół w XI - XIII w.* (1926). W 1927 r. habilituje się T. Silnicki z prawa kościelnego na podstawie rozprawy *Organizacja archidiaconatu w Polsce*, przyjętej z dużym uznaniem przez naukę w Polsce i zagranicą, i podejmuje przy boku prof. Abrahama działalność nauczycielską na Uniwersytecie Lwowskim i na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Z dniem 1 lutego 1929 r. otrzymuje nominację na profesora nadzwyczajnego prawa kościelnego na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego, przenosi się do Poznania i rozpoczyna tam nader żywą działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną, nie stroniąc również od publicystyki i popularyzacji na łamach periodyków poznańskich. Owocem 10-letniego okresu poznańskiego w drodze życiowej Silnickiego jest — obok szeregu drobniejszych rozpraw i artykułów — główne jego dzieło, dzięki któremu znalazł się w czołówce polskich historyków prawa: *Dzieje i ustroj Kościoła na Śląsku do końca XIV wieku* (1939), wydane jako t. II, z. 1 monumentalnej *Historii Śląska*, wychodzącej pod redakcją Stanisława Kutrzeby jako publikacja zbiorowa Polskiej Akademii Umiejętności. Dzieło to, które doczekało się reedycji w 1953 r., było i jest ważnym wkładem nauki polskiej do nie wygasającej dyskusji z nauką niemiecką o prawdę o ziemi śląskiej.

Wybuch drugiej wojny światowej dotknął Tadeusza Silnickiego szczególnie okrutnie. Okres okupacji spędził na intensywnej, pełnej poświęcenia pracy w tajnym nauczaniu licealnym na terenie środkowej Małopolski. Z chwilą wznowienia działalności Uniwersytetu Poznańskiego staje do pracy na swojej katedrze i w dniu 8 września 1945 r. rozpoczyna wykłady. Kres jego działalności na Uniwersytecie Poznańskim położyła reorganizacja programów studiów prawniczych i skasowanie odrębnych katedr prawa kościelnego na wydziałach prawa. W dniu 13 lipca 1948 r. przeniesiony został w charakterze profesora zwyczajnego na Uniwersytet Jagielloński w Krakowie na pozostawioną tam katedrę prawa kościelnego jako dyscypliny jedynie historycznej. W okresie tym prof. Silnicki prowadził — poza wykładami historii prawa kościelnego — również wykłady państwowego prawa wyznaniowego. Jego działalność dydaktyczna na Uniwersytecie Jagiellońskim zakończyła się 1 lutego 1952 r.

Swe zamiłowania pedagogiczne rozwijał nadal w Arcybiskupim Seminarium Duchownym we Wrocławiu.

Pod koniec swej służby czynnej, z nowym rokiem akademickim 1957/58, profesor Silnicki powraca raz jeszcze na Uniwersytet Poznański, tym razem jako samodzielny pracownik naukowy w Katedrze Powszechnej Historii Państwa i Prawa. Z dniem 1 października 1960 r. przechodzi w stan spoczynku. Wkrótce potem przenosi się do Warszawy. W zupełności oddaje się własnym studiom, lekturze i pracom naukowym i publicystycznym. Po długiej, kilka miesięcy trwającej chorobie umiera dnia 18 grudnia 1968 r.

Twórczość naukowa Tadeusza Silnickiego w drugim, powojennym okresie jego życia wzbogaciła się o nowe problemy, o nowe tematy: zagadnienie tysiąclecia chrześcijaństwa w Polsce oraz zagadnienie soborów powszechnych. Jednakże nowe te zainteresowania nie spychają w cień tematyki już dawniej uprawianej. Ukazują się drukiem w zadziwiającym rytmie kolejne jego prace, większe i mniejsze jak: *Święty Wojciech — człowiek i święty oraz jego działalność na tle epoki* (1947), *Władysław Abraham (1860 - 1941)*, piękny szkic biograficzny o swoim mistrzu (1950), *Początki chrześcijaństwa i organizacji kościelnej na Pomorzu* (1951), *Millenium* (1952), *Biskup Nanker* (1953), *Arcybiskup Mikołaj Trąba* (1954), *Arcybiskup Jakub Świnka i jego epoka* pisana razem z Kazimierzem Gołębem (1956), *Sobory powszechne a Polska* (1962), *Początki organizacji Kościoła w Polsce za Mieszka I i Bolesława Chrobrego*, ogłoszona w poznańskiej *Księdze Tysiąclecia* (1962) oraz obszerna *Historia Kościoła w Polsce w XV w.* dla projektowanej historii Kościoła w Polsce pod redakcją ks. prof. Zdzisława Obertyńskiego. Wskazać tu

również należy na bogaty jego dorobek publicystyczny i popularyzatorski na łamach wielu tygodników i innych periodyków, na tematy historyczne, społeczne i kulturalne.

Ten z konieczności bardzo skrócony i sumaryczny przegląd dorobku pisarskiego Tadeusza Silnickiego niechaj przypomni postać tego cichego, utalentowanego badacza o rozległych zainteresowaniach, głębokiej erudycji, subtelnym piórze, dyskretnym, lecz czasem ciętym dowcipie, o wybitnym poczuciu humoru, który całą swą twórczością dał budujący przykład przywiązania do pamięci swego mistrza i serdecznej dla niego wdzięczności, stąpając w jego ślady i tworząc dzieła, które godnie stanąć mogą obok dzieł mistrza i pozostaną trwałym wkładem do polskiej nauki historii prawa i do polskiej kanonistyki historycznej*.

JAKUB SAWICKI (Warszawa)

III MIĘDZYNARODOWY KONGRES ŚREDNIOWIECZNEGO PRAWA KANONICZNEGO W STRASBURGU

Myśl zorganizowania stałej współpracy międzynarodowej dla prowadzenia pogłębionych studiów nad Dekretem Gracjana i nad prawem kanonicznym okresu klasycznego oraz dla przygotowywania krytycznych edycji pomników tego prawa zrodziła się już na międzynarodowym zjeździe odbytym w kwietniu 1952 r. w Bolonii dla uczczenia 800-lecia Dekretu Gracjana, a poczęła przybierać realne kształty z chwilą utworzenia w 1955 r. w ramach Katolickiego Uniwersytetu w Waszyngtonie specjalnego instytutu poświęconego tym studiom (Institute of Research and Study in Medieval Canon Law) pod kierownictwem znakomitego badacza prof. Stefana Kuttnera. Pierwszy międzynarodowy kongres średniowiecznego prawa kanonicznego odbył się w dniach od 22 do 26 VII 1958 r. w Louvain i Brukseli. Drugi kongres, zorganizowany przez wymieniony wyżej Instytut (przeniesiony w międzyczasie z Waszyngtonu do New Haven, Conn. i wcielony do Yale University) odbył się w dniach od 12 do 16 VIII 1963 r. w Boston College. Trzeci Kongres, będący przedmiotem niniejszego sprawozdania, odbył się w Strasburgu w dniach od 3 do 6 IX 1968 r., zorganizowany przez Instytut Prawa Kanonicznego Uniwersytetu w Strasburgu wspólnie z Instytutem Średniowiecznego Prawa Kanonicznego Yale University. Liczba uczestników świadczy o rosnącym w świecie zainteresowaniu tą dyscypliną, również i wśród młodszych i najmłodszych generacji badaczy, kanonistów i historyków. Na ogólną liczbę zgłoszonych 133 uczestników stawiło się 114, w tym 23 z Australii, Kanady i Stanów Zjednoczonych. Nie był niestety obecny z powodu złego stanu zdrowia prof. Gabriel Le Bras z Paryża, nie przybył również z Polski prof. Adam Vetulani, którego zapowiedziany w programach i z zaciekawieniem oczekiwany referat na temat „Autour du Décret de Gratien” spadł z porządku dziennego ku powszechnemu żalowi kongresistów.

Wygłoszono ogółem 15 referatów o bardzo szerokiej tematyce sięgającej od IV do XVI wieku. Szczególnie zainteresowanie i żywą dyskusję wzbudziły znakomite referaty prof. Jean Gaudemet'a z Paryża „Les Conciles gaulois du IVe siècle”, znanego mediewisty dra Jiří Kejř'a z Czechosłowackiej Akademii Nauk „Das Hunsigentum und das kanonische Recht”, młodego profesora z Tübingen (ucznia Horsta Fuhrmanna) Huberta Mordeka „Die Collectio Vetus Gallica, die älteste systematische Kanonessammlung des fränkischen Gallien” oraz znakomitego strasburskiego

---

* Pełna bibliografia pism Tadeusza Silnickiego ukaże się w druku w jednym z najbliższych numerów „Prawa Kanonicznego”.

badacza profesora ks. Charles Munier „*Quelques problèmes relatifs aux sources patristiques du Décret de Gratien*”. Obrady toczyły się w językach francuskim, angielskim i niemieckim, przy czym dała się zauważyć rosnąca aktywność badaczy z krajów anglosaskich. W sumie naukowy plon kongresu przedstawia się i tym razem imponująco, otwierając perspektywy dalszych coraz szerzej zakrojonych badań dla kanonistów - historyków i mediewistów, dla historyków doktryn i historyków kultury, dla socjologów, a zwłaszcza dla historyków źródeł.

Intensywne prace kongresistów, toczone się w atmosferze wyjątkowej wprost harmonii, wzajemnej życzliwości i serdeczności, wytworzonej od pierwszej już chwili przez ujmujących gospodarzy, urozmaicone były licznymi imprezami i zwiedzaniem miasta i najczcigodniejszego zabytku, jakim jest słynna katedra, na nasze przyjęcie wspólnie iluminowana.

Ze szczególnym uznaniem należy podkreślić znakomitą organizację kongresu, sprawność i troskliwość całego komitetu organizacyjnego z oboma prezydentami prof. Kuttnerem i ks. Metzsem oraz sekretarzem generalnym ks. prof. Jean Bernhard (redaktorem „*Revue de Droit Canonique*”) na czele. Spotkanie się w Strasburgu, mieście zabytków i uroków średniowiecza a tętniącym współczesnością, światowej elity kanonistów — historyków, pozostawiło w każdym z uczestników głębokie zadowolenie.

JAKUB SAWICKI (Warszawa)

KONGRES SOCIÉTÉ JEAN BODIN

I COMMISSION INTERNATIONALE D'HISTOIRE MARITIME W BRUKSELI

W dniach od 14 do 19 X 1968 r. obradował w Brukseli kongres zorganizowany przez Société Jean Bodin wspólnie z Commission Internationale d'Histoire Maritime. Kongres otworzyły przemówienia prezesa Société Jean Bodin profesora Jacques Pirenne i prezesa Commission Internationale d'histoire Maritime profesora Mollat. Przedmiot obrad stanowiły „Wielkie przystanie morskie”, rozpatrywane w bardzo szerokim aspekcie zarówno geograficznym, jak i czasowym. Przedstawiono referaty (*rappports généraux*) dotyczące wielkich przystani morskich w świecie starożytnym przed okresem hegemonii rzymskiej (J. Pirenne, Cl. Préaux), w świecie bizantyjskim (H. Arhweiller), muzułmańskim (C. Cahen), w centralnej i wschodniej części Morza Śródziemnego w XIII - XVII w. (F. Menlis), na szlaku pomiędzy Morzem Śródziemnym a Północnym (F. Perez Embid), w basenie Bałtyku w XV - XVIII w. (E. Cieślak), w Niderlandach w XIV - XVI w. (W. Brulez), przystani hanzeatyckich w XIII - XVII w. (H. Kellenbenz), portugalskich na drodze do Indii (V. Rau), hiszpańskich w Ameryce (V. Vasquez de Prada), w Chinach (M. Engelbroghs - Bertels). Oddzielne wypowiedzi referatowe poświęcono stałym czynnikom geograficznym łączącym się z przystanią morską (geograf M. Le Lannou), czynnikom ludzkim i społecznym (J. H. van Houtte) i w końcu problemom prawnym związanym z wolnym portem, sądownictwem i konsulatem w przystaniach morskich (L. Dermigny).

Niektóre referaty wypadły pomimo zapowiedzenia ich w ostatecznym programie kongresu, np. referat dotyczący przystani morskich w świecie rzymskim oraz prawie wszystkie referaty odnoszące się do XIX w.

Obok referatów wygłoszono liczne komunikaty (*rappports complémentaires*), chociaż i tutaj część zapowiedzianych komunikatów nie doszła do skutku.

Referenci przedstawili omawiane problemy w sposób niejednolity, często skupiali rozważania na sprawach handlu i żeglugi morskiej, morskich dróg handlowych lub też zajmowali się wszelkimi — wielkimi i małymi — przystaniami

morskimi w danym rejonie i okresie, chociaż tematem kongresu miały być tylko wielkie przystanie morskie. W ten sposób nieraz gubiły się elementy porównywalne rozpatrywanego problemu.

Organizatorzy kongresu przewidzieli to niebezpieczeństwo i w celu zapobieżenia mu wcześniej przesłali do referentów rodzaj kwestionariusza, co miało na celu spowodowanie, by w referatach znalazły się odpowiedzi na postawione tam pytania — problemy. Niestety część autorów referatów nie zadośćuczyniła tym postulatом, jak to podkreślił w dyskusji prof. Mollat, a w podsumowaniu prof. Verlinden.

Zorganizowany kongres jako forma współpracy dwóch organizacji — jednej specjalizującej się w szerokich studiach porównawczych instytucji prawnych i posiadającej w tym zakresie bogaty dorobek oraz drugiej z tytułu samej badanej tematyki, historii morskiej, skazanej w istocie rzeczy na szerokie, międzynarodowe spojrzenie na sprawy — okazał się inicjatywą ciekawą i owocną, chociaż nie pozbawioną pewnych rys. W dyskusji (m. in. prof. J. Gilissen) jak i w podsumowaniu (prof. Verlinden) podkreślano, że w referatach i komunikatach na ogół niedostatecznie eksponowano aspekty prawne problemów łączących się z wielkimi przystaniamiorskimi, a prof. Gilissen w swym podsumowaniu wyraził nawet wątpliwość, czy można mówić o przystaniach morskich i związanych z nimi instytucjach jako o odrębnym od portów morskich zagadnieniu. Ale sam fakt zrodzenia się tej wątpliwości — nie podzielanej zresztą przez wszystkich uczestników kongresu — obok efektu naświetlenia wielu ciekawych i konkretnych aspektów historii morskiej, zaliczyć należy do osiągnięć kongresu w Brukseli.

Warto jeszcze dodać, że uczestnikom kongresu umożliwiono bezpośrednie, konkretne zetknięcie się z problematyką morską organizując, w sposób zresztą znakomity, objazd po wielkim porcie w Antwerpii.

EDMUND CIEŚLAK (Gdańsk)

BIULETYN MIĘDZYNARODOWEGO STOWARZYSZENIA HISTORII PAŃSTWA I PRAWA

Pod tytułem *Bulletin d'Information de l'Association Internationale d'Histoire du Droit et des Institutions* ukazał się pierwszy numer (marzec 1969) wydanego przez AHDI biuletynu. Jak wyjaśnia przedmowa napisana przez prezesa Stowarzyszenia, prof. Jean Gaudemet, biuletynu, które ukazywać się będą nieperiodycznie, mają, zgodnie z programem Stowarzyszenia, zakreślonym przy jego ukonstytuowaniu w 1961 r. (CPH, t. XIV, 1, 1962), stanowić jedną z form służących usprawnieniu współpracy zrzeszonym w AHDI instytucjom historycznoprawnym. Obok większego i już daleko zaawansowanego *Repertorium Bibliographicum institutionum et sodalitatum iuris historiae* (CPH, t. XVII, 1, 1965) celowi temu służyć mają właśnie zainaugurowane pierwszym numerem biuletynu. Zamieszczane w nich będą informacje na temat stanu, potrzeb, nauczania i perspektyw nauk historyczno-prawnych w poszczególnych krajach. W pierwszym zeszycie zamieszczony został artykuł informacyjny na temat *Nauczania historii prawa w Hiszpanii*, pióra prof. Alfonso Garcia-Gallo. Warto tu odnotować, że inicjatywa Stowarzyszenia pokrywa się z dawną inicjatywą Redakcji Czasopisma Prawno-Historycznego, zrealizowaną w 1957 r. w formie ankiety na temat nauczania przedmiotów historycznych na wydziałach prawa, która przyniosła wówczas obfity plon, zebrany z 10 krajów (CPH, t. IX, 1 i 2, 1957).

MICHAŁ SZCZANIECKI (Warszawa)

